

УДК 343.451(477)

Дмитро Юрійович КОНДРАТОВ,
кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет внутрішніх
справ)

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Захист прав людини залишається однією з вічних проблем історичного та соціально-культурного розвитку людства, що пройшла крізь тисячоліття і незмінно перебуває у центрі уваги політичної, правової, етичної, релігійної та філософської думки. Історія знає періоди, коли за особою взагалі заперечувалася наявність будь-яких прав. Різні народи і зараз вкладають зовсім неоднаковий зміст у поняття прав людини. Але саме в їх визнанні та забезпеченні з боку держави криється одна з найважливіших умов розвитку як суспільства в цілому, так і кожної особи окремо. Орієнтація національного законодавства на міжнародні стандарти в галузі прав людини та подальша інтеграція України до Європейського Союзу покладають на нашу країну певні обов'язки, пов'язані з реальним забезпеченням проголошених Конституцією України прав і свобод людини та громадянина, однією з гарантій яких є встановлення кримінальної відповідальності за їх порушення. Окремі конституційні права і свободи охороняються нормами, що містяться в статтях розділу V Особливої частини Кримінального кодексу України. Зокрема, відповідальність за порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, встановлено у статті 163 КК України.

Стан дослідження проблеми. Як відомо, права людини виступають об'єктом багатьох досліджень як вітчизняних, так і закордонних науковців, однак необхідно зауважити, що в Україні не існує жодної роботи, яка була б присвячена безпосередньо аналізу історичного розвитку кримінально-правових норм, що забезпечують охорону права людини на таємницю кореспонденції. У загальних рисах деякі аспекти цієї проблеми знайшли відображення в роботах О. І. Алексєнцєва, Ю. М. Батуріна, В. М. Брижко, Ю. К. Базанова, Л. А. Григоряна, Л. О. Красавчикової, В. А. Мазурова, П. І. Орлова, І. Л. Петрухіна, Ю. І. Стецовського, Н. В. Устименко, Н. В. Шостя,

І. О. Шумака та інших науковців. Наукові розробки згаданих авторів мають безсумнівну теоретичну і практичну значущість, однак основну їх частину присвячено загальним питанням прав людини, через що питання розвитку кримінально-правових норм щодо охорони таємниці кореспонденції залишилися за межами зазначених досліджень або досліджувалися недостатньо повно.

Метою статті є здійснення історико-правового аналізу розвитку кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за порушення таємниці кореспонденції у вітчизняному кримінальному законодавстві.

Виклад основного матеріалу. Насамперед зауважимо, що першим в історії правовим актом, який установлював обов'язки держави щодо захисту прав людини, був ухвалений англійським парламентом у 1679 р. Закон «Про свободу особи». Це знаменитий Habeas Corpus, у підґрунтя якого був закладений принцип недоторканості особи. У 1689 р. англійський Парламент визнав своїм актом свободу совісті, чим поклав початок конституційному захисту всього простору інтелектуальної свободи¹. Проте розуміння необхідності охорони особистих відомостей, які не підлягали широкому розголосу, існувало вже в найбільш ранніх правових пам'ятках. Тому право на таємницю комунікацій (кореспонденції) має давню історію. Так, ще у Давньому Римі приватні листи не розпечувалися навіть у тих випадках, коли ознайомлення з ними було б корисним для правосуддя².

Слід зазначити, що на конституційному рівні право на таємницю комунікацій однією з перших закріпила Конституція США (IV поправка). Більш широке визнання воно отримало із середини XIX століття, а після Першої світової війни стало невід'ємним атрибутом конституційних прав і свобод людини у багатьох країнах світу.

Що стосується нашої держави, то на конституційному рівні право на таємницю листування вперше з'явилося у Конституції СРСР 1936 р. і було закріплено в статті 128 разом із правом на недоторканність житла³. Відповідно у статті 127 Конституції УРСР 1937 р. це право було відтворено⁴. Сутність цього конституційного права зводилася до того, що жодні треті особи не могли знайомитися з особистими листами громадянина без його (а у відповідних випадках – і інших осіб) згоди.

Чинна Конституція України закріпила це право на рівні міжнародних стандартів, гарантуючи таємницю не лише листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, але й іншої кореспонденції. Це значно розширило коло правовідносин, які охоплюються цим конституційним правом особи. Конституційний термін «інша кореспонденція» дозволяє

¹ Баранов А. А., Брыжко В. М., Базанов Ю. К. Права человека и защита персональных данных. Киев : Гос. комитет связи и информатизации Украины, 2000. С 27.

² Петрухин И. Л. Личные тайны (человек и власть). М. : Институт государства и права РАН, 1998. С. 68.

³ Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических Республик : утверждена Чрезвычайным VIII съездом Советов СССР 5 декабря 1936 г. М. : Партиздат ЦК ВКП(б), 1936.

⁴ Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : затверджена Надзвичайним XIV Всеукраїнським з'їздом Рад 30 січня 1937 р. Київ : УВПЛ, 1946.

поширювати гарантовану Конституцією України таємницю на будь-які технічні форми зв'язку між людьми, які існують зараз чи існуватимуть у майбутньому. Ураховуючи вищевикладене, можна, на нашу думку, погодитися з такою назвою цього права, як право на таємницю комунікацій або таємницю кореспонденції.

Як відомо, одним із видів правової охорони прав і свобод громадян є кримінально-правовий захист. Цей захист устанавлюється державою шляхом ухвалення кримінальних законів, які під загрозою застосування кримінально-правових санкцій забороняють ті або інші посягання на права та свободи громадян.

У вітчизняних пам'ятках одним із перших свідчень особливого правового ставлення до інформації особистого характеру є дозвіл не викривати себе самого, що містився у статті 20 Судної Грамоти Пскова середини XV століття: так, свідок не давав клятви говорити про себе тільки правду – присягою він лише підтверджував свої свідчення¹.

Таким чином, уже в правових пам'ятках середньовіччя існував феномен особливого правового статусу низки відомостей, що стосуються окремих людей. Звісно, про повноцінну кримінально-правову охорону особистої таємниці в середньовіччі серйозно говорити не доводиться. Для нас же важливим є той факт, що вже в ті часи потребами суспільного розвитку обумовлювалося існування відомостей, що мають особливий характер, які згодом еволюціонували в захищені правом таємниці особи, зокрема і в таємницю особистої кореспонденції в сучасному розумінні цього терміну. Таким прикладом може виступати Соборне Уложення 1649 р., яке вперше у вітчизняній історії безпосередньо вказало на існування сімейної та особистої таємниці, в яку не мають права втручатися «державні люди» під час здійснення правосуддя. Так, у статті 177 Глави X цього Уложення мова йшла про таке: «А будет на суде ответчик пошлется на исцову жену, или истец пошлется на ответчикову жену, и по таким ссылкам жены не допрашивают»².

Чинні кримінально-правові норми, що встановлюють відповідальність за порушення приватного життя взагалі та таємниці кореспонденції зокрема, не з'явилися спонтанно. Формуванню цього інституту кримінального права, виробленню конкретних дефініцій та їх розміщенню в Особливій частині КК України передували досить тривалий період розвитку правової думки, який пронизує собою всю історію становлення української державності.

Вітчизняне кримінальне законодавство про охорону приватних таємниць веде свою історію із середини XIX століття, коли вперше в нормах Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р. та Статуту про покарання, що накладаються мировими судьями, була встановлена кримінальна відповідальність за порушення таємниці листування, та інші такого стибу діяння.

¹ Российское законодательство X–XX веков : в 9-ти т. М. : Юрид. лит., 1984. Т. 1: Законодательство Древней Руси. С. 331–332.

² Соборное уложение 1649 г. Текст, комментарии. Л. : Наука, 1987. С. 51.

Так, в Уложенні про покарання кримінальні і виправні 1845 р. містилися норми, що передбачали відповідальність за порушення в сфері поштового та телеграфного зв'язку. У цьому Уложенні була присутня самостійна глава XI, яка мала назву «Про порушення Статутів Поштових і Телеграфічних». Норми цієї глави дослівно відтворювалися й у подальших редакціях Уложення. Зокрема, відповідно до статті 1102 Уложення про покарання кримінальні та виправні 1885 р. кримінально караним визнавалося «діяння будь-якого службовця пошти, який не з необережності, а з будь-яких інших спонукань, погодиться з ким-небудь передавати йому листи, адресовані на ім'я іншого, без дозволу останнього». Крім того, статтею 1104 цього Уложення було передбачено кримінальну відповідальність за те, що «поштовий чиновник або службовець» «розпечатав хоча б через саму лише цікавість, відданий для відправлення або одержаний поштою лист, адресований на ім'я іншої особи». Частина друга цієї статті передбачала кримінальну відповідальність «за ті самі дії, якщо вони були вчинені з метою повідомлення змісту листа будь-кому іншому»¹.

Крім зазначених діянь, відповідно до Уложення про покарання кримінальні та виправні 1885 р. злочинними визнавалися й діяння, пов'язані із затримкою та втратою листів та іншої кореспонденції. Так, згідно зі статтею 1105 відповідальності підлягали поштові службовці за втрату страхового листа, а за частиною другою цієї ж статті – за таку ж втрату звичайного листа чи пакунку. Далі у статті 1106 була передбачена відповідальність службовців пошти за затримку будь-яких листів. Відповідальність листонош за втрату або затримку листів та іншої кореспонденції наставала за статтями 1107 або 1108 зазначеного Уложення².

Також зауважимо, що дуже суворі покарання встановлювалися у статті 1143 за насильницькі дії або погрози щодо осіб, які завідували телеграфом або були при телеграфі на службі, якщо такі дії вчинювалися з наміром зупинити телеграфні повідомлення або заподіяти в них плутанину чи уповільнення, а також для зміни знаків, що передаються телеграфом. У статті 1144 були передбачені аналогічні покарання за пошкодження телеграфів із наміром зупинити розпорядження уряду або повідомлення, що йому належало. Зазначені діяння прирівнювалися до повстання проти влади³.

Певний інтерес для розгляду нашого питання становить Кримінальне Уложення 1903 р. Хоча воно набрало чинності тільки щодо норм, його аналіз говорить про певну спрямованість правової думки щодо кримінально-правової охорони таємниці листування.

Так, щодо права, яке розглядається, у главі двадцять дев'ятій «Про

¹ Свод законов уголовных. Ч. 1. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. СПб. : Гос. тип., 1885. С. 226.

² Там само, с. 226–227.

³ Там само, с. 234.

оголошення таємниці» за статтею 542 кримінально караним визнавалося ознайомлення з чужими листами, депешами або іншими паперами, а частина друга цієї статті передбачала кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що містяться в розкритих винним паперах¹. Проаналізувавши цю норму, можна дійти висновку про те, що тодішній законодавець визнавав розголошення більш суспільно небезпечним діянням, ніж розкриття або тільки ознайомлення з відомостями, які містилися у чужій кореспонденції. Крім того, суб'єктом таких діянь могла бути будь-яка особа, тобто, говорячи мовою сучасної науки кримінального права, – суб'єкт цього злочину був загальним. Проте у випадках, коли такі дії вчинювалися службовцями поштової, телеграфної або радіотелеграфної установи, вчинене кваліфікувалося як злочин по службі, що, у свою чергу, передбачало більш суворі заходи кримінально-правового впливу.

У Кримінальному Уложенні були й інші норми, що передбачали відповідальність за посягання на права громадян або порушення тієї чи іншої таємниці. Аналіз цих норм свідчить про те, що законодавець дореволюційної Росії досить уваги приділяв охороні трудових та майнових прав громадян. Однак, як ми вже зазначали вище, це Кримінальне Уложення повністю не набрало законної чинності, а глави, що її набрали, такі як «Про смути», «Про бунт проти верховної влади» та «Про державну зраду», норм про посягання на право, яке розглядається, не встановлювали.

Демократичний розвиток суспільства в другій половині XIX – на початку XX століть став причиною докорінної реформи кримінального законодавства. Визнання злочинності посягання на таємницю особистого листування стало підсумком розвитку в кримінальному праві уявлень про злочинність порушень особистих прав людини. У свою чергу, це стало закономірним підсумком еволюції суспільства в нашій країні, правовим результатом буржуазно-демократичних перетворень другої половини XIX – початку XX століття.

Однак ухвалені в післяреволюційний період перші кримінальні кодекси УСРР 1922 та 1927 рр. цілком відповідали духу часу в плані кримінально-правового захисту особистих прав людини. Ці джерела в принципі не визнавали об'єктом кримінально-правової охорони ні відомості, що становлять особисту або сімейну таємницю, ні відомості, що становлять таємницю особистої кореспонденції, вони навіть не містили окремих глав про посягання на права громадян. Узагалі це зрозуміло, адже комуністична держава завжди ставила вище за все свої власні цілі та цілі революції, не цінуючи при цьому окрему людину та її внутрішній світ. Проте в загальному вигляді деякі норми про охорону політичних, трудових, особистих та інших прав громадян у них були присутні.

Принциповою зміною в кримінально-правовій охороні таємниці особистої кореспонденції, пов'язаною з процесами певної демократизації в

¹ Уголовное уложение: Высочайше утвержденное 22 Марта 1903 г. Изд. неофиц. СПб.: Гос. тип., 1903. С. 190.

радянському суспільстві 60-х років, стало визнання об'єктом кримінально-правової охорони хоча б частини відомостей, що належали до особистого життя людини, зокрема відомостей, які становили таємницю листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень. Ця безумовно позитивна новела вітчизняного законодавства свідчила про те, що держава почала цінувати особистість своїх громадян не лише в різних деклараціях, але і в конкретних законодавчо визначених ситуаціях.

Порівняно з раніше чинним кримінальним законодавством про охорону політичних, трудових та інших прав громадян глава IV Кодексу 1960 р. вносила багато істотних змін і доповнень. Сконцентрувавши в окрему главу статті про посягання на політичні, трудові та інші права і свободи громадян, Кодекс включив у цю главу деякі нові норми, поряд з якими з'явилася й норма про відповідальність за порушення таємниці листування¹.

Проте зауважимо, що у початковій редакції статті 131 цього кодексу йшлося про «Порушення таємниці листування, вчинене посадовою особою...», тобто хоча за об'єктом він був досить правильно віднесений законодавцем до глави IV Кодексу, однак суб'єктом його вчинення могла бути лише посадова особа, зобов'язана через своє службове положення оберігати таємницю листування громадян (телеграфіст, завідуючий відділенням зв'язку, комендант гуртожитку, слідчий, що одержав санкцію прокурора для ознайомлення з листуванням, тощо). Приватна ж особа не могла нести кримінальну відповідальність за статтею 131 КК.

Відповідно до цієї норми об'єктивна сторона злочину могла виражатися в здійсненні дій або бездіяльності, що призводять до порушення таємниці листування. Тобто кримінально караним тоді визнавалося лише порушення таємниці листування, порушення ж таємниці телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції за КК 1960 р. злочинним не вважалося. У поняття «листування» входила різна кореспонденція: листи, телеграми, бандеролі й пакети. Злочинні дії могли виразитися: 1) в ознайомленні посадовцем у будь-який спосіб зі змістом поштової кореспонденції громадян між собою або громадян з установами або підприємствами; 2) у розголошуванні змісту цього листування без згоди відправника та одержувача; 3) у повідомленні кому-небудь про сам факт листування громадянина. Злочинна бездіяльність могла виразитися в затримці кореспонденції чи в зловмисному непереданні посадовцем кореспонденції адресату. Здійснення одного з цих діянь утворювало закінчений злочин.

Суб'єктивна сторона виражалася в прямому умислі. Особа повинна була усвідомлювати, що своїми діями або бездіяльністю порушує конституційне право громадян на таємницю листування, і бажати цього. Втрата кореспонденції, а також розголошування таємниці листування з недбалості не утворювали складу цього злочину.

¹ Уголовный кодекс Украинской ССР : утв. 28.12.1960. Киев : Госполитиздат УССР, 1961.

У 1983 р. у главі КК УРСР про злочини проти політичних і трудових прав громадян стаття 131 піддалася істотній зміні. З метою приведення кримінального законодавства у відповідність до Конституції СРСР, Конституцією Української РСР та указами Президії Верховної Ради СРСР від 13.08.1981 «Про внесення змін і доповнень до Основ кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік», від 26.07.1982 «Про подальше вдосконалення кримінального і виправно-трудоного законодавства» і від 15.10.1982 «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів СРСР», а також подальшого вдосконалення кримінального законодавства Української РСР Президія Верховної Ради Української РСР постановила викласти статтю 131 Кримінального кодексу Української РСР у такій редакції:

«Стаття 131. Порушення таємниці листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень

Порушення таємниці листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень громадян –

карається виправними роботами на строк до шести місяців, або штрафом у розмірі до ста карбованців, або громадською доганою»¹.

Як уже зазначалося вище, таємниця телефонних переговорів раніше кримінальним законодавством не охоронялася. Ураховуючи досить широке використання телефонних переговорів у спілкуванні громадян, установлення кримінальної відповідальності за порушення їх таємниці стало істотною додатковою гарантією інтересів і прав громадян тих часів. Крім того, відповідно до цього закону, суб'єктами злочину, що розглядається, тепер могли бути як працівники вузла зв'язку, які порушили таємницю телефонних переговорів (розголосили її), використовуючи професійне положення, так і приватні особи.

Поряд із цим було змінено розмір покарання у вигляді штрафу за скоєний злочин. Раніше санкція цієї статті передбачала як одне з альтернативних покарань штраф у розмірі до тридцяти карбованців, а тепер – у розмірі до ста карбованців, тобто можна говорити про посилення відповідальності у новій редакції статті 131 КК.

Далі, у 1996 р., назва й текст відповідної статті знову були істотно змінені. Так, згідно з Постановою Верховної Ради України від 01.10.1996 № 387/96-ВР була введена в дію стаття 131 у новій редакції, яка мала назву «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфних та інших повідомлень, що передаються засобами зв'язку»². У новій редакції цієї статті законодавець не лише вказував на відповідальність за порушення таємниці листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, але й доповнив її відповідальністю за порушення таємниці інших повідомлень, що передаються засобами зв'язку. Таким чином, стаття 131 КК України в

¹ Про порядок введення в дію Закону України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за правопорушення в галузі зв'язку»: Постанова Верховної Ради України від 01.10.1996 № 387/96-ВР. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1983. № 4. Ст. 50.

² Там само.

редакції 1996 р. більш чітко, з урахуванням технічного розвитку суспільства визначила предмет злочину, що розглядається.

Отже, не дивлячись на соціальні зміни, в кримінальному законодавстві радянського періоду був відновлений захист таємниці особистої кореспонденції, вироблений ще кримінальним законодавством Російської імперії. У цьому можна бачити доказ того, що визнання таємниці особистої кореспонденції об'єктом кримінально-правової охорони викликано об'єктивними соціальними потребами юридичної охорони особистих прав і свобод людини, які в КК України 2001 р. оголошено пріоритетними завданнями кримінального законодавства.

Таким чином, до моменту ухвалення Кримінального кодексу 2001 р. у кримінальному законодавстві України склалася досить розгорнена система норм про відповідальність за посягання на права і свободи громадян, зокрема й на таємницю кореспонденції. Кримінальний кодекс 2001 р. зберіг цю главу у розділі V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина». У цьому кодексі під кримінально-правовий захист поставлено права і свободи, проголошені Конституцією України 1996 р., яка закріпила поворот всієї правової системи країни до визнання і гарантування прав і свобод людини та громадянина.

Зміна назви розділу відобразила зміну й розширення його змісту. Це виразилося в тому, що одні склади злочинів, відомі Кодексу 1960 р., були декриміналізовані, а інші зазнали певних змін. Так, частина 1 ст. 163 КК України 2001 р. передбачає відповідальність за порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, що сформульовано так:

«1. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, –

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі до трьох років»¹.

Як можна побачити, ця норма, на відміну від статті 131 КК 1960 р., більш чітко, з урахуванням технічного розвитку суспільства визначає предмет злочину, а також була доповнена частиною другою з кваліфікуючими ознаками.

Треба зауважити, що до 2016 р. кваліфікуючими ознаками порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, законодавець визнавав вчинення таких дій: 1) щодо державних чи громадських діячів; 2) службовою особою; 3) з використанням спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації. Проте Законом України від 04.02.2016 № 993-VIII «Про внесення змін до Кримінального

¹ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.02.2020).

кодексу України щодо вдосконалення захисту професійної діяльності журналістів» частина 2 ст. 163 КК України була доповнена ще двома кваліфікуючими ознаками, а саме: ті самі дії вчинені повторно та щодо журналіста¹.

Хотілося б звернути увагу на те, що наявність такої кваліфікуючої ознаки, як вчинення цього злочину щодо державних чи громадських діячів, є особливістю вітчизняного кримінального законодавства.

Висновки. Ідея поваги до приватного життя, а отже, і таємниці кореспонденції, що налічує вже більше ста п'ятдесяти років у правовій думці зарубіжних країн, пододала важкий шлях становлення у вітчизняному праві: від досить формального закріплення окремих компонентів цього права до реального втілення в життя ідеї захисту інформації про приватне життя на основі норм Конституції України 1996 р. і закріплення системи гарантій недоторканності приватного життя в нормах різних галузей права України. Так, кримінальне право, будучи охоронною галуззю національного права, властивими їй специфічними методами здійснює захист проголошених Конституцією України особистих прав і свобод. Зокрема, стаття 163 чинного Кримінального кодексу України встановлює відповідальність за злочинні дії, що виразилися в порушенні вищезгаданого права на таємницю кореспонденції.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2020

Дмитрий Юрьевич КОНДРАТОВ,

кандидат юридических наук, доцент

(Харьковский национальный университет внутренних дел)

ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ ПРАВА НА ТАЙНУ КОРРЕСПОНДЕНЦИИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена анализу исторического развития уголовно-правовых норм, обеспечивающих охрану права человека на тайну корреспонденции в Украине. Установлено, что действующие уголовно-правовые нормы, предусматривающие ответственность за нарушение частной жизни вообще и тайны корреспонденции в частности, не появились спонтанно. Формированию этого института уголовного права, выработке конкретных дефиниций и их размещению в Особенной части действующего УК Украины предшествовал достаточно длительный период развития правовой мысли, который пронизывает собой всю историю становления украинской государственности.

Ключевые слова: правовые памятники, права человека, частная жизнь, уголовная ответственность, уголовное законодательство, тайна переписки, тайна телефонных разговоров, тайна корреспонденции.

¹ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення захисту професійної діяльності журналістів: Закон України від 04.02.2016 № 993-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-19#n6> (дата звернення: 10.03.2020).

Dmytro Yu. KONDRATOV,

PhD in Law, associate professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs)

**HISTORICAL DEVELOPMENT OF CRIMINAL AND LEGAL PROTECTION
OF THE SECRECY OF CORRESPONDENCE IN UKRAINE**

The article is focused on the analysis of historical development of criminal and legal norms that ensure the protection of human right to the secrecy of correspondence in Ukraine. The author has found out that the current criminal law, which provides liability for the violation of private life in general and the secrecy of correspondence in particular, were not spontaneous. The formation of this institution of criminal law, the development of specific definitions and their placement in the Special Part of the current Criminal Code of Ukraine was preceded by a rather long period of development of legal thought, which pervades the whole history of the formation of Ukrainian statehood.

Key words: *legal monuments, human rights, privacy, criminal liability, criminal law, privacy of correspondence, secrecy of telephone conversations, secrecy of correspondence.*